

Pokračování ve zveřejňování vzpomínek našich spoluobčanů. Nejzajímavější části vyprávění najdete zde, celý přepis vzpomínek včetně mluveného slova je k dispozici v milínské knihovně.

Uveřejnili jsme: 1 - Jiří Baštýř, 2 - Olga Neklová, 3 - Jana Vojáčková, 4 - Eliška Průchová, 5 - Věra Kopalová, 6 - Jaroslava Fírtová a Zdeňka Bejčková, 7 - Alena Kožinová, 8 - Jana Růžková, 9 - Emilie Pečarková, 10 - Arnošt Vošahlík (1. část)

Arnošt Vošahlík z Buku (2. část - závěrečná)

Zkrácený přepis rukopisu doplněného ze zvukového záznamu pořízeného v říjnu 2022. Jsou zde vynechána jména některých osob z důvodu ochrany osobních údajů.

Zkratky: MNV – místní národní výbor (dnešní obecní úřad), JZD – jednotné zemědělské družstvo.

Celý přepis je k dispozici v Knihovně Dr. E. Bořického Milín.

Lidové zvyky za mého dětství

U nás na vsi se udržovala řada zvyků. Zejména to byly svátky velikonoční, kdy se chodilo rachtat. Začínalo se na Zelený čtvrtek, když jsme přišli ze školy. Po poledni jsme se shromáždili na cestě u Štěpánů u č. 11. Prošli jsme vsí až na návěs ke sv. Janu Nepomuckému, kde jsme se pomodlili. Pokračovali jsme za stálého rachtání podél domů až ke kapličce u ohradní zdi u Bedřichů č. 2. Tehdy v malé kapličce byla krásná dřevěná socha sv. Jana Nepomuckého, snad dílo pana Bedřicha staršího, který vyřezával i jesličky. Naši cestu jsme ukončili u kamenného kříže z roku 1856. Tehdy na obecním pozemku před č. 28. Takto jsme rachtali týž den navečer v 6 hod, na Velký pátek ráno v 6 hod, v poledne i odpoledne. Pak asi ve 13 – 14 hod jsme vodili Jidáše, ovázaného slaměnými povřísky a s proutěným košíkem, na koledu. To byla většinou vajíčka, syrová bílá, barevná, nebo i vařená. S ním chodil tzv. „řečník“, který ho vždy uváděl v každé chalupě a uschovával peněžní dary. V 50. letech to byly papírové 1 Kč, 3 Kč, 5 Kč a výjimečně i 10 Kč. Více jsme nedostávali. Řečník přednesl říkanku: „Klekání zvoníme, Jidáše honíme, cos nám to, Jidáši, cos nám to učinil, žes Pána Ježíše zradil? Na Zelený čtvrtek hrob kopali, na Velký pátek ho pochovali, na Bílou sobotu vstal z mrtvých, ti lidé jsou nevěrní, jako ti psi černí.“ O výtěžek jsme se dělili u kamenného kříže u č. 28, kde jsme i odstrojili Jidáše a spálili „oděv“. Nejvíce odměny dostal Jidáš a řečník, ostatní pak stejně. Večer v 6 hod jsme zase odrachtali a pak ještě na Bílou sobotu v 6 hod a tím bylo rachtání ukončeno. Velikonočním svátkům předcházela Květná neděle, na kterou jsme šli do kostela sv. Petra a Pavla na Slivici. Tam jsme my chlapani šli s ratolestmi z rozvítých lískových proutků a ozdobených fábory z krepového papíru od paní Terberové z Milína. Děvčata nesla většinou větvičky kočiček a vše pan farář posvětil. Po mši jsme se my kluci vyhrnuli z kostela a obstoupili od brány hřbitova cestu k Milínu a na Buk. Jakmile vyšla děvčata,

Milínský zpravodaj – zima 2023-2024

tak jsme je proháněli celou cestu na Buk. To byla krása, to bylo barev, prostě nádhera. Ratolesti se uložily do komory a vynášely se na Bílou sobotu před východem slunce do polí s osetým obilím a zapichovaly se do země. Proutky se pak objevily až o žních při sekání obilí, kdy se otec často zlobil, že si tupí kosu. O Velikonocích se barvila vajíčka, dříve jen v cibuli na hnědo, později pak se objevily i barvy a obtisky, které jsme kupovali. Pak se napekli beránci velcí i malí z těsta šlehaného nebo třeného s rozinkami. Pocukrování beránci dostali mašli z krepového papíru (červenou) do tlamičky myrtu nebo asparagus. Hospodyně vše dala na podnos do okna s vajíčky. Takto byly ozdobeny všechny domácnosti. Dále se napekly bochánky s rozinkami nebo s mandlemi.

Konec dubna žila ves přípravou na čarodějnice. Již 14 dní předem se svázelo a stahovalo suché dřevo z okolních lesů. V předvečer 1. máje se nakupila hranice, někdy se přinesla hadrová čarodějnice na kůlu a zapíchla se do vrcholu. Jak se trochu setmělo, hranice se zapálila. To bylo znamení pro zbytek obyvatel osady, aby už vyrazili s dětmi k ohni. Čarodějnice se pálily na Sirotkových vrškách nad vsí. Průvody lidí přicházely s ometenými březovými košťaty, co zbylo hospodářům z chlévů. Košťata byla vylepšena smolnými loučemi, někdy i trochu petrolejem, aby lépe hořela. Košťata se po napálení roztočila a vyhazovala do výšky. Poslední koště se nechalo na cestu domů, aby se ve tmě lépe šlo. Za starých dob se chodilo se zapálenými košťaty průvodem k vrchu Levín a pak zase v průvodu domů do vsi. To bylo za dob našich babiček a dědů, za c. a k. Rakouska před 1. světovou válkou. Máje se zde dříve nestavěly. Tento zvyk se zde usadil až po 2. světové válce. Krásné staročeské máje u nás na Buku, v Konětopech a Jerusalemě byly obnoveny před rokem 1968 za hojné účasti obecnstva z širokého okolí. Za normalizace pak zase zanikly.

Poutě

Na Buku byla za starých dob poutí původně v květnu při svátku sv. Jana Nepomuckého. Byla malá, obvykle s jedním kolotočem u rybníčka tzv. „Pod vrbou“. Někdy se ukázal medvědář s ochočeným medvědem s obchůzkou po vsi, též i kolovrátkář doprovodil „komedianty“ písničkami. U Kostínků byl v nájmu kolovrátkář a zde opravoval tyto nástroje okolním. Tyto poutě zanikly ve 20. letech minulého století. Pro nás byla pak „naše“ poutí na Slivici 29. června při svátku sv. Petra a Pavla. Tenkrát to byla velká poutí, kde se setkávali příbuzní a známí s občerstvením v hostinci paní Šmejkalové. My děti jsme z domova vycházely již o půl deváté. To byl čas počátku letních prázdnin. Těsně před žněmi kolem poloviny července jsme pěšky chodili na poutí „na Makové“, kde je kostel sv. Jana Křtitele a panny Marie Karmelské. Byla největší poutí v širokém okolí. Na podzim nás čekala poutí na sv. Václava v Milíně. I tady bývala poměrně velká poutí, každoročně na ni přijížděl strejda Václav (Krejčí) z Prahy, rodák milínský. Na toho jsme se vždy těšili. Nejprve obešel v Milíně všechny známé a vrstevníky a pak se zastavil u nás na Buku, kde celé odpoledne vyprávěl své vzpomínky z dětství a mládí. Z Buku odjížděl vždy autobusem s velkým košíkem tzv. bramborákem plným švestek. Na takový zážitek se vzpomínalo celý rok. Asi kolem roku 1955 tady byla poutí mimořád-

ně rozsáhlá. Tehdy byly kolotoče, houpačky a krámky po celém starém Milíně, dokonce i na Homoli. Otevřeny byly i krámky kamenné, jako u pana Žáčka – „Bonbona“, pana Štětiny, pana Baštýře a Nováka. v kostele pak proběhla mše svatá. My jsme většinou zůstali u velkého kolotoče před krásným barokním štítem domu u Linhartů vedle zámečku (bývalý pivovar pana Čalouna). Škoda, že ten barokní štít JZD v 60. letech zbouralo. Dnes by se to už nedopustilo.

Začátkem 50. let se zde občas ukázalo pojiždňé loutkové divadlo, na paloučku před čp. 25. Zde jsme ho sledovali ve stoje. V hostinci „U Zajíčků“ v č. 23 hostovali jednou soukromí artisté. Seděli jsme v lokále. Některé cviky ani nemohli provádět, jelikož zde byly nízké stropy a sotva se artistka protáhla.

Posvícení

V našem kraji bylo posvícení na sv. Havla v říjnu. Napekly se koláče a zejména se dělaly hnětynky – jedno i vícepatrové vykrajované sušenky. Ozdobily se cukrářskými holubičkami a lístky, nebo se zdobily kávovým cukrovím v barvě hnědé a zelené. K obědu se udělalo něco svátečního. Ať to byla husa nebo kachna, drbané knedlíky a pečený králík se zelím.

Mikuláš

Nejlepšího Mikuláše dělával pan Jiří Farář z čp. 14.

Vánoční svátek a stavění jesliček

Odpoledne na Štědrý den v rohu kuchyně se objevili papíroví daráči po druhém dědovi kameníkovi, Antonínu Krejčím z Milína.

Zabijačky

Probíhaly téměř každý rok od listopadu do března, kdy byly chladnější měsíce. O jedné zabijačce se musím zmínit. Bylo to asi v roce 1982, tehdy byla u nás i sestra z Příbrami. Zabíjel nám tehdy pan Kugler z Pečic. Asi v 11 hod. k nám přijeli příslušníci STB v čele se soudruhem P. z Milína. Sestru sebrali a v Příbrami jim udělali domovní prohlídku. Tehdy byl švagr nemocný, proto k nám nepřišel. Celý byt jim prohledali a mám za to, že našli nějakou zakázanou literaturu. Švagra odvezli do vazby v Příbrami. Tenkrát byla v Příbrami zatčena řada lidí právě z přechovávání zakázané literatury.

Masopust a maškary

Za 1. republiky chodili v průvodu většinou domácí, až do 50. let pak i z Konětop. Např. A. Krejčová chodila za kominíka, F. Bučil za žebráka, F. Beran z Jesenice hrál na harmoniku, na trakaři byl s flašinetem Al. Kugler z čp. 5.

Sportovní akce

Chodili jsme v 50. letech na fotbalová utkání na hřiště na „milínských drahách“, kde byla současně i pastvina dobytka pro Buk a Milín. Nikdy nezapomenu na vystupování starého p. Žáčka, cukráře z Milína „Bonbona“, jak chytá s nůši v brance Milínských. Za čas byla draha osázena stromy, aby zde soukromí rolníci nemohli pást dobytek.

Kulturní akce

V Buku byly hospody: „Na Ztratilce“ a u K. Peška, Sobotků, kde se pořádaly taneční zábavy. Tzv. „Rozsvětná“ v r. 1955 se konala v hostinci U Zajíčků. Zde vystupovali i artisté. Loutková divadla byla pojiždňá na návsi. Školní představení v kině v Milíně (viz. vzpomínky V. Kopalové - Šobrové).

Na filmová představení jsme chodili do kina u Jandů v Milíně. Promítal pan učitel
Milínský zpravodaj – zima 2023-2024

tel Mařík. My malí jsme sedávali v předních řadách. Vzpomínám na starší žáky, na paní Věru Kopalovou (Šobrovou) v pionýrském kroji. Proč to tak bylo, jsem pochopil až po zveřejnění jejich vzpomínek na jejího otce (v létě 2022). Také dodnes vidím ve vzpomínkách velký nápis pod plátnem v kině: „Se Sovětským svazem na věčné časy!“

Konzum – obchod (poblíž zvoničky) pana Josefa Kostínka, otevřen od r. 1928, měl zboží všeho druhu – od potravin přes věci do hospodářství – jako biče, hrábě apod. Mouka se rozvažovala do pytlíků...

Hasiči – SDH

1929 – svěcení stříkačky, založený Sbor dobrovolných hasičů v Buku r. 1925. Při svěcení stříkačky v r. 1929 se objevily některé ženy v selských krojích, např. Růžena Štěpánová, roz. Černá z Radětic č. 23 (měla kraj i s čepcem) a paní Marie Šplíchalová, roz. Lásková z Buku č. 22.

Závod míru

Byl zde asi 2x. Závod Míru v r. 1955 přes Milín a Buk do Prahy. Pustili nás dříve ze školy, na Buku bylo u hostince vše vyzdobeno a všichni jsme dychtivě čekali na průjezd závodníků. Tenkrát jsme povzbuzovali čs. cyklistu Veselého. Pak jsme utíkali domů k rádiu a poslouchali jsme dojezd.

V roce 1953

Při pasení záhumenkové krávy na úhoru u rybníku Vlček v milínských drahách jsme se sestrou natrhali během pastvy trávu (ručně) pro matku, aby měla večer co dát naší krávě, jelikož přicházela z JZD pozdě navečer, tak aby si mohla odpočinout po práci. Matka si přišla pro trávu s nůši. Někdo ji udal. A tehdy na ni pan K. poslal příslušníky SNB z Milína. Když nesla plnou nůši domů, zastoupil ji člen SNB, pan J., cestu a musela za jeho doprovodu donést trávu do kravína JZD v Buku.

Cikáni po vsích

V 50. letech kočovali po vsích s vozy a koňmi a tábořili na návsi. U nás většinou před čp. 5 a 25 u malého rybníčku. Rozdělal si oheň a vařili jídlo. Nocovali ve voze. Chodili žebrot po domech.

Potulní brusiči a prodejci šátků a krajek

V 50. letech chodili po chalupách brusiči Smitkové z Milína. Brousili nůžky, nože, sekery... Potulní prodejci, většinou ženy, chodily a prodávaly zejména barevné šátky, různé kašmírové aj.

Dráteníci ze Slovenska

Prováděli opravy nádobí plechového, zpevňování keramických hrnců, nosili krosnu na zádech. Z dálky volali: „Letovat, drátovat!“ (1950 – 1955). Přímou v domech opravili plechové hrnce nebo sdrátovali hliněné hrnce a mísy, které vydržely pak i několik let.

Tesaři z Buku

Pánové Sirotek, Kostínek a Štěpán dělali i na chrámu sv. Víta. Viděl jsem fotku, jak pracovali ve velké výšce na tom chrámu (fotku měla asi paní Drahuška Bolinová).

Draní peří:

Téměř každoročně se na vsi za dlouhých zimních večerů dralo po chalupách peří z hus. Jako děti jsme se na dračky moc těšili, zvláště když jsme byli ještě

menší. Poslouchali jsme různá vyprávění z mládí draček. Chodily zejména starší ženy, babičky. Když jsme byli pak starší, tak jsme museli také drát. To už se nám tolik nelíbilo.

K nám chodily: paní M. Vítková, st. paní Alžběta Vlasatá z čp. 18, Marie Kostínková z č. 10, Růž. Štěpánová z čp. 11, Baruška Štěpánová z čp. 13, Albína Žůčková z čp. 20, st. paní Reinolová z čp. 27, pí Hadáčková z čp. 7, babička Anna Krejčová, pí Mikulová z čp. 21, pí Fialová z čp. 6, maminka a někdy i my děti. Nejvíce jsme se těšili na doederky, kdy mamka něco dobrého napekla (bábovku, různé druhy koláčů a cukroví), k tomu čaj s punčem nebo s citronem.

Několik heslovitých historických dat:

r. 1953 – Měnová reforma (peníze doma byly směňovány v kurzu 1:50)

r. 1954 – smrt Václava Růžičky (18 let) – zahynul pod koly traktoru v JZD v Milíně

r. 1959 – traktorová stanice v pivovaře v Milíně r. 1959 – svatby v obřadní síni v zámku u Čalounů v přízemí, moje sestra se zde vdávala a pak měla ještě svatbu v kostele na Slivici (nesměla v té době být jen církevní svatba)

1968 – zbourání barokního štítu Linhartova domu (dnes vjezd do ZD) + odstranění židovského domu u radnice (Walendfeldsův?), dnes je tam začátek Václavské ulice a autobusová čekárna

zubař – Dr. Václav Ansl – nar. na Buku č. 12, 1. ordinace z r. 1938 v čp. 24 – nebyla elektřina, vrtačka na šlapací pohon. Pak odešel do Milína – ke Šťastným (Bubníkovi), později byl u p. Strnada.

- Bohoušek ze Stěžova (lidová figurka), nosil křížky při pohřbech

JZD v Buku (1952/53)

Výstavba kravína – bylo propojeno hospodářství pana Hemžálka (Kocourka) č. 15 a pana Choury č. 9 (hospodářské budovy) dostavbou. Někteří obyvatelé museli chodit pomáhat zedníkům oklepávat staré cihly. Na půdách pak bylo ukládáno seno. V roce 1956 došlo k požáru střechy od špatně uloženého sena (zapařilo se). Část střechy byla poškozena. Zasažovali hasiči z Milína, voda se čerpala z rybníku Jankovák. Krávy se pásly na přilehlých lukách a na tzv. „Pastušině“. Přilehlý ovocný sad byl postupně zničen.

Po připojení JZD k Milínu – později byl postaven teletník a myslím i slepičárna na pozemcích pana Kocourka u „Pastušiny“. Také na „Pastušině“ u lesa byla vybudována nová studna pro kravín. Obytné stavení pana Choury sloužilo jako služební byt pro JZD – prvními obyvateli byla rodina Charvátova, pan Charvát jezdil autobusem na lince Příbram – Kamýk a jeho žena, rozená Ludmila Vlasatá z č. 18 dělala v kravíně. Tehdy v kravíně uklízeny – paní A. Petrželková z č. 17, paní Marta Kostínková (ml.), roz. Marcínová

Foto: archiv A. Vošahlíka
Mláčení obilí na Buku čp. 24, 70. léta 20. století

z Konětop a později i Marie Boušková, roz. Petrželková z č. 17 a paní Walczysková, kteří se přistěhovali do nájmu do č. 2 pana Bedřicha, který začal studovat v Rusku asi na pět let.

JZD bylo tam, co jsou Farářovi a dílna pana Kotnera. Dříve tam byli: Kocourek, Hemzálek... Po válce odešli do zahraničí. Pak tam bylo hospodářství pana Choury a Vítkových, kteří také odešli. JZD to všechno zabralo, spojila se obě hospodářství. Udělali z toho kravín (první na Buku). Vzadu byla tzv. Pastušina, nevím, jestli tyto místní názvy ještě někdo zná.

V novinách Nové Příbramsko vyšel tehdy článek s básničkou a karikaturou, jak si ženské nesou pod paždí snop obilí (údajně se z polí ztrácely snopy): „Hup, snopečku, hup, Družstevníci žito kosí tady už je Buk. a ženy si snopy domů nosí.“

Také v obchodech v Milíně a na Buku byly papírové pytlíky na mouku a cukr s touto karikaturou.

Za nejvíce vzpomínek vděčím své babičce Anně. Po celá léta jsem byl jejím vděčným posluchačem. Babička Anna mě naučila mlátit obilí s cepy a znala i říkanky podle počtu mlaticů:

- 2 Z pe – ce
- 3 Za – vra – ty
- 4 Buch – ty – z pe – ce (chléb – na – pe – ci)
- 5 Pá – tý – za – vra – ta
- 6 Sel – ka – pe – če – vdol – ky

Upřesnění – informace z internetu:

Když se mlátí jen ve dvojici, není to obtížné. Dva mlatici se snadno shodnou. Těžší je ale srovnat rytmus tří, čtyř, pěti nebo i šesti mlaticů. Proto se při mláčení opakovaly kratičké říkanky, které na počet slabik určovaly rytmus úhozu. Ve dvou si mlatici mohli říkat: „Šišky vřou, už budou.“ Ve čtyřech se říkalo: „Šišky s mákem, šišky s mákem,“ anebo: „Snop na patře, shod' ho, bratře!“ V pěti: „Husa pečená, husa pečená“ a v šesti: „Buchty do pekárny, buchty do pekárny.“ Držet tempo bylo důležité, protože cep může v rukách nešikovného člověka být nebezpečný – ostatně i tak občas k úrazům docházelo. <https://www.odpovedi.cz/otazky/repovani-pri-mlaceni-obili-cepy>

Závěr

Na závěr chci říci, aby lidé nepodceňovali nebezpečí komunismu a totalitních režimů. Svobodu lze snadno ztratit, ale těžko získat. Zkušenosti z 50. let a i ze současné doby varují. Varují před volbou populistických stran. Dnes víme, kam to komunismus dopracoval v Rusku, Číně a v Severní Koreji. Aby lidé volili ty, kteří jim neslibují „modré z nebe“. Jsem rád, že jsme součástí Evropské unie a v NATO. Sami bychom ve světě těžko obstáli. Je třeba mladou generaci seznamovat s nedávnou historií u nás. Doposud se na to stále zapomíná!

S panem Vošahlíkem by vydalo vzpomínání na několik pokračování (např. o starých zaniklých cestách, o oslavách sjezdu rodáků na Buku atd.), musíme však dát prostor i dalším pamětníkům. V knihovně shromáždíme více vzpomínek, než je uveřejněno, můžete si je přijít přečíst v plném znění.